

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

Людина і світ

11 клас

Профільний рівень

Пояснювальна записка

Важливість шкільного суспільствознавчого курсу «Людина і світ» зумовлюється змістом стратегічних завдань, які покликана вирішувати загальноосвітня школа, готуючи особистість до життя у суспільстві. Даний курс має допомогти учням якомога краще збагнути природу суспільства і держави, в якій вони живуть, розкрити можливості й передумови для реалізації ними своїх прагнень та інтересів у суспільному житті.

Знання учнів про людину і світ як специфічну цілісність мають бути засвоєні на високому науковому рівні, тому в структурі курсу зінтегровані знання цілісного циклу суспільних наук: соціології, політології, правознавства, етики, економічної теорії, соціальної психології, культурології, соціальної екології, філософії.

Мета курсу полягає у: формуванні у молодих громадян України поваги до прав людини, здатності реалізувати свої права і свободи, поважаючи при цьому права і свободи інших громадян, а також діяти у відповідності до власних переконань і цінностей на принципах плюралізму і демократії.

Виходячи з мети, *завданнями* курсу є набуття учнями узагальнених знань про процеси та явища суспільного буття, про філософські, культурні, політико-правові та соціально-економічні основи життя демократичного суспільства. Вивчення курсу сприятиме соціалізації учнівської молоді та активному включенню її в суспільне життя, виховуватиме в учнів такі громадянські риси як правова відповідальність, толерантність, ініціативність, громадянська активність, національна самосвідомість.

Курс розрахований на 35 годин навчального часу і складається з таких тем:

- I. Людина. Особистість. Громадянин.
- II. Соціалізація особистості.
- III. Стереотипи та упередження.
- IV. Конфлікти.

- У. Соціум (суспільство людей).
- УІ. Соціальна мобільність.
- УІІ. Права, свободи та відповідальність.
- УІІІ. Громадянське суспільство.
- ІХ. Політика у житті суспільства.
- Х. Демократія.
- ХІ. Засоби масової інформації.
- ХІІ. Нація.
- ХІІІ. Полікультурність.
- ХІУ. Україна і світ.

Побудова курсу «Людина і світ» базується крім загально дидактичних принципів на принципах демократичності, зв'язку з практичною діяльністю, з орієнтованістю на позитивні соціальні дії та плюралізм. Для реалізації запропонованих питань курсу рекомендується використовувати інноваційні досягнення сучасної методичної науки та теоретичні і методичні засади педагогіки співробітництва, що передбачають створення демократичної атмосфери на уроках.

К-ть Годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Тема I. Людина. Особистість. Громадянин.		
1	Поняття людини як біосоціальної істоти. Індивідуальність як феномен людини. Особа. Особистість. Персона. Громадянин.	Учень (учениця): <i>дає загальну характеристику курсу, визначає його мету, завдання та структуру;</i> <i>пояснює поняття: людина, особа, особистість, персона, громадянин.</i>
Тема II. Соціалізація особистості		
2	Поняття «соціалізація». Гендерна соціалізація особистості. Сім'я. Родинна соціалізація.	Учень (учениця): <i>розуміє і тлумачить поняття «соціалізація»;</i> <i>характеризує і оцінює значення та роль родинної соціалізації;</i> <i>визначає сім'ю як основу суспільства, її функції та роль у розвитку особистості;</i> <i>висловлює думку про тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні; характеризує і оцінює культуру сімейних стосунків;</i> <i>висловлює свою думку про необхідність врахування гендерних особливостей в різних сферах життєдіяльності.</i>
1	Школа. Однолітки. Поняття субкультури. Молодіжна субкультура	Учень (учениця): <i>розуміє і тлумачить вплив школи на формування особистісних рис;</i> <i>аналізує взаємовідносини вчителів і учнів у навчально-виховному процесі;</i> <i>застосовує знання для захисту своїх прав у школі;</i> <i>співвідносить права й обов'язки учнів;</i> <i>дає оцінку власній поведінці і поведінці однолітків;</i> <i>усвідомлює, що демократизація шкільного життя є елементом демократизації суспільства в цілому;</i> <i>висловлює свою думку щодо норм поведінки підлітків у суспільстві;</i> <i>тлумачить поняття «субкультура»;</i> <i>порівнює культуру поколінь в різні історичні періоди;</i> <i>визначає роль молодіжних організацій у становленні творчої і активної молоді України;</i> <i>зіставляє та порівнює молодіжні організації з молодіжними субкультурами;</i> <i>критично аналізує молодіжні субкультури, знаходячи в них позитивні</i>

		<i>та негативні сторони; бере участь у роботі формальних та неформальних молодіжних організацій.</i>
Тема III. Стереотипи та упередження		
2	<p>Стереотипи та їх роль у житті людини і суспільства. Дискримінація. Упередження. Толерантність.</p> <p>Гендерні стереотипи. Ксенофобія. Расизм.</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «стереотипи»; висловлює свою думку щодо ролі стереотипів в житті людини і суспільства; аналізує позитивні, нейтральні та негативні стереотипи; розуміє та застосовує соціальний досвід для подолання гендерних стереотипів; розуміє суть поняття «дискримінація», «ксенофобія», «расизм»; класифікує групи упереджень та характеризує їх вплив на суспільну думку; оцінює вплив традицій та звичаїв на виникнення передсудів, забобонів та упереджень; характеризує толерантність як основну якість громадянина.</i></p>
Тема IV. Конфлікти		
2	<p>Поняття «конфлікт». Типи конфліктів. Зародження конфліктів та шляхи їх подолання.</p> <p>Міжнародні конфлікти. Поняття солідарності та конкурентності як необхідних умов соціального прогресу.</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «конфлікт»; визначає різні типи конфліктів; аналізує та оцінює шляхи подолання конфліктних ситуацій; вчиться досягати консенсусу; характеризує конфлікти в сім'ї та шляхи їх розв'язання; визначає причини виникнення та характеризують наслідки соціальних конфліктів; застосовує на практиці різні стратегії розв'язання конфліктів; тлумачить поняття «конкурентність» і «солідарність» як необхідні умови співпраці і соціального прогресу; усвідомлює необхідність мирного врегулювання міжнародних конфліктів.</i></p>
Тема V. Соціум (суспільство людей)		
1	<p>Поняття соціуму як суспільства людей. Історичні типи стратифікованих суспільств. Стратифікація сучасного українського суспільства</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «соціум»; пояснює соціальну структуру і соціальний статус; порівнює соціальну стратифікацію в минулому і в сучасному суспільстві; характеризує стратифікацію сучасного українського суспільства; критично аналізує такі складові</i></p>

		<i>стратифікації як: верхній середній клас, динамічний середній клас, аутсайтери, маргінали, криміналітет.</i>
2	<p>Суспільна стабільність та безпека, їх соціальна цінність. Соціальні загрози суспільній безпеці.</p> <p>Природні і техногенні явища як фактори загрози суспільній безпеці. Міжнародна співпраця в галузі подолання та попередження наслідків глобальних проблем.</p>	<p>Учень (учениця): розуміє і тлумачить поняття: «соціальна стабільність», «соціальна безпека», «індекс розвитку людського потенціалу»; визначає соціальні проблеми, що є передумовою загрози суспільній безпеці; характеризує природні та техногенні явища, як фактори загрози суспільній стабільності; висловлює власне бачення шляхів подолання загрози суспільній безпеці, включаючи можливості міжнародного співробітництва в цій галузі..</p>
Тема УІ. Соціальна мобільність		
1	<p>Поняття соціальної мобільності. Спілкування та співпраця як перспектива розвитку соціуму. Поняття комунікації та комунікативності. Участь у житті суспільства.</p>	<p>Учень (учениця): розуміє та порівнює поняття «соціальна мобільність», «міжгенераційна мобільність» і «внутрішньогенераційна мобільність»; визначає роль спілкування і співпраці як засобу існування суспільства; характеризує співпрацю як перспективу розвитку соціуму; аналізує форми участі громадян у суспільному житті; бере активну участь у житті суспільства;</p>
Тема УІІ. Права, свободи та відповідальність		
3	<p>Еволюція уявлень про права людини в історії людства. Покоління прав людини. Права та відповідальність людини і громадянина. Відповідальність держави перед людиною.</p> <p>Фундаментальні права і свободи людини. Громадянські і політичні права. Економічні, соціальні та культурні права. Міжнародні механізми захисту прав людини.</p>	<p>Учень (учениця): розуміє поняття «права людини»; характеризує еволюцію уявлень про права людини; визначає природні і невід'ємні права людини; аналізує покоління прав людини та історичну зумовленість виникнення перших документів, що фіксують права людини; порівнює загальне і відмінне у правах і свободах людини; аналізує та висловлює свою думку щодо основних свобод громадянина; пояснює права громадянина і права людини як невід'ємні і набуті; розрізняє фундаментальні і громадянські права; застосовує на прикладах право людини</p>

		<p>на вибір; висловлює судження щодо толерантності та свободи віросповідання; оцінює ступінь демократичності суспільства і держави відносно гарантованості громадянських і політичних прав і свобод; тлумачить права людини як норму життєдіяльності і розвитку індивідуальних якостей особистості; вміє використовувати власні права і розуміє власну відповідальність перед суспільством, що забезпечило його правами; зіставляє власну відповідальність за свої вчинки і дотримання прав; порівнює обов'язки громадянина перед державою і обов'язки держави перед громадянином.</p>
Тема VIII. Громадянське суспільство		
2	<p>Поняття громадянського суспільства. Поняття громади. Територіальне громадське та місцеве самоврядування. Громадянське суспільство в Україні.</p> <p>Поняття і функції громадської думки. Громадська думка як інститут громадянського суспільства.</p>	<p>Учень (учениця): тлумачить термін «громадянське суспільство»; розуміє основні функції громадянського суспільства; характеризує становлення громадянського суспільства в Україні; пояснює поняття «громада»; характеризує місцеве самоврядування, як особливу форму публічної влади; визначає характерні риси громадського та місцевого самоврядування; бере участь у шкільному самоврядуванні та розуміє його вплив на формування активного громадянина; оцінює роль громадської думки у житті суспільства; аналізує громадську думку як інститут громадянського суспільства.</p>
Тема IX. Політика в житті суспільства		
3	<p>Політика як суспільне явище. Політична система: сутність, структура, функції. Типи політичних систем. Політична система України. Політичні партії. Політична культура. Політична соціалізація. Політична еліта та політичне лідерство.</p>	<p>Учень (учениця): Характеризує політику як суспільне явище; характеризує політику як суспільне явище; визначає сутність політичної системи та її функції; розрізняє політичні системи; аналізує політичну систему України; розуміє сутність та функції політичних партій;</p>

		<p><i>аналізує класифікацію політичних партій;</i> <i>тлумачить поняття «політична культура»;</i> <i>визначає значення політичної соціалізації у житті суспільства;</i> <i>аналізує значення політичної еліти та політичного лідерства в державі;</i> <i>висловлює свою думку стосовно того, яка еліта потрібна демократичній державі.</i></p>
Тема X. Демократія		
2	<p>Поняття демократії. Ідеали та цінності демократії. Демократія як політичний режим.</p> <p>Принципи демократії. Форми демократії.</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «демократія» в науковому та філософському значенні;</i> <i>зіставляє сутність понять «політична», «конституційна» та «соціальна демократія»;</i> <i>характеризує принципи демократії;</i> <i>аналізує ідеали та цінності демократії;</i> <i>розуміє сутність понять «представницька демократія» та «пряма демократія»;</i> <i>визначає переваги та недоліки демократичного устрою;</i> <i>характеризує форми участі громадян в управлінні суспільством;</i> <i>висловлює свою думку щодо того, яка держава потрібна громадянину.</i></p>
2	<p>Політична діяльність та участь громадян в управлінні суспільством. Вибори як інструмент демократії. Типи виборчих систем. Виборча система в Україні.</p> <p>Абсентеїзм. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить вибори як один із інструментів демократії;</i> <i>порівнює виборчі системи;</i> <i>характеризує типи виборів, виборчу систему України та етапи її становлення;</i> <i>оцінює значення виборчого процесу в демократичній державі;</i> <i>тлумачить поняття «абсентеїзм» та причини його виникнення;</i> <i>розуміє відповідальність за порушення виборчого законодавства.</i></p>
Тема XI. Засоби масової інформації		
2	<p>Види та функції засобів масової інформації. ЗМІ як засіб формування громадської думки. Свобода слова та цензура. Інформаційний простір в Україні. Соціальна відповідальність преси</p>	<p>Учень (учениця): <i>визначає ЗМІ як джерело поширення інформації в суспільстві, розрізняє види та функції ЗМІ;</i> <i>аналізує роль ЗМІ як засобу формування громадської думки;</i> <i>характеризує моделі взаємин ЗМІ і держави;</i> <i>оцінює значення ЗМІ для формування</i></p>

		<p>громадянського суспільства; розуміє поняття «свобода слова» та пояснює значення цензури; критично аналізує інформаційний простір в Україні; бере участь у роботі шкільних ЗМІ; усвідомлює соціальну відповідальність преси.</p>
Тема XII. Нація		
2	<p>Поняття нації. Нація етнічна та нація політична. Світовий досвід націєтворення. Нація і націоналізм. Формування політичної нації в Україні.</p>	<p>Учень (учениця): тлумачить поняття «нація етнічна», «нація політична»; визначає націю як політичний інститут; пояснює світовий досвід націєтворення; розрізняє поняття «нація» і «націоналізм»; характеризує етапи етногенези української нації; узагальнює процес та результати формування української нації; аналізує проблеми формування політичної нації в Україні.</p>
Тема XIII. Полікультурність		
2	<p>Поняття полікультурності як добросусідства культур. Міжнаціональні відносини, міжнаціональні конфлікти та шляхи їх розв'язання. Міжконфесійні стосунки та їх вплив на життя в полікультурному суспільстві. Самобутність та рівноцінність різних культур.</p>	<p>Учень (учениця): тлумачить полікультурність як основу добросусідства культур; розуміє важливість збереження і примноження культурних здобутків і цінностей; характеризує терпимість, плюралізм, компроміс як основу співіснування та співпраці в полікультурному суспільстві; визначає роль національних громад у багатонаціональному суспільстві; наводить приклади подібності й різноманітності національних культур; знаходить шляхи розв'язання конфліктних ситуацій, що виникають на міжнаціональному ґрунті; оцінює міжконфесійні стосунки та їх вплив на життя в полікультурному суспільстві; описує релігійну ситуацію у своєму місті (селі), районі, області.</p>
Тема XIV. Україна і світ		
2	<p>Геополітичне становище сучасної України. Місце України в інтеграційних процесах в Європі та у світі.</p>	<p>Учень (учениця): Характеризує: світове співтовариство як цілісну систему та пріоритети міжнародних відносин; історичні аспекти входження України в світове</p>

	<p>Стратегічне партнерство. Україна в світовій економіці.</p>	<p><i>співтовариство;</i> <i>визначає місце України в загальноцивілізаційному процесі;</i> <i>аналізує внутрішню й зовнішню політику України в рамках стратегічного партнерства та міжнародного права.</i> <i>розуміє місце України в світовому економічному просторі;</i> <i>характеризує інтернаціоналізацію економічних відносин;</i> <i>визначає роль українців у розвитку світової науки і культури;</i> <i>оцінює внесок українців до скарбниці світової культури.</i></p>
2	<p>Міграційні процеси в Україні та світі. Хвилі міграції. Становище мігрантів в Україні.</p> <p>Внесок українців у світову науку і культуру. Роль української діаспори у процесі суспільного розвитку України та світу.</p>	<p>Учень (учениця): <i>аналізує міграційні процеси в Україні та світі;</i> <i>визначає причини міграційних процесів;</i> <i>порівнює хвилі міграції;</i> <i>характеризує становище мігрантів в Україні;</i> <i>визначає внесок Українців до світової науки та культури;</i> <i>оцінює роль української діаспори у процесі суспільного розвитку України та світу.</i></p>
1	<p>Підсумковий урок Я – член сім'ї, громадянин держави, громадянин планети Земля.</p>	<p>Учень (учениця): <i>узагальнює набуті знання про людину;</i> <i>тлумачить різні іпостасі людини,</i> <i>визначає свою роль в сім'ї, суспільстві, державі та значення у світовому масштабі.</i></p>